

Hírfutár

6. évfolyam, 17. szám MTA VILÁGGAZDASÁGI KUTATÓINTÉZET

2004. június

A TARTALOMBÓL

1	Vida Kriszta: Az Európai Parlament szerepe ...	4	Események
2	Somai Miklós: Kohézió, de hogyan?	4	Újdonságaink

Vida Krisztina

Az Európai Parlament szerepe az uniós intézményrendszerben

Az európai integrációt alapító szerződések kezdetben nem szántak komolyabb szerepet az Európai Parlament elődjének, a tagállamok nemzeti parlamenti képviselőiből álló Közgyűlésnek. Legfőbb feladata eleinte a politikai vitafórum szerepének betöltése volt. Az 1970-es évtizedben azután a Közgyűlés fontos jogköröket kapott a közös költségvetés elfogadása terén, de az Európai Bizottság és a Miniszterek Tanácsa között lezajló döntéshozatali folyamatokban továbbra is csak az ún. konzultációs jogkört élvezte, amelynek értelmében a testület véleményét ki kellett kérni, de a tanácsot semmi nem kötelezte e vélemények foganatosítására.

A tagállamok döntése értelmében 1979-ben került sor az Európai Parlament tagjainak első közvetlen választására, ami igen jelentős állomás az integráción belüli demokratikus deficit leküzdésében, és lehetőséget nyújtott és nyújt arra, hogy az uniós döntéshozatal közelebb kerüljön a választópolgárokhoz. Az első választást ennek megfelelően nagy érdeklődés és magas részvételi arány kísérte, ekkor ugyanis (az utólagos görög választást is beleértve) a választásra jogosultak 67,2%-a szavazott a leendő EP-képviselőkre. Ez a lelkesedés azonban az öt-évente sorra kerülő választásokon fokozatosan csökkent: 1984-ben (az utólagos spanyol és portugál választásokat is beleértve) 64,7%-os, 1989-ben 63,8%-os, 1994-ben (az utólagos osztrák, finn, svéd választásokat is beleértve) 55,1%-os, 1999-ben pedig már csupán 49,9%-os volt a részvétel.

E csökkenő részvétellel fordított arányban, az elmúlt két évtized során az Európai Parlament ha-

táskörei jelentősen nőttek. Az *Egységes európai okmány*nak, de különösen a maastrichti szerződésnek, majd az azt módosító amszterdami és nizzai szerződéseknek köszönhetően az Európai Parlament konzultatív testületből fokozatosan társjog-alkotói testületté vált. Az ún. együtdöntési eljárás keretében az EP a Miniszterek Tanácsával egyenrangú partnerként dönt olyan fontos területeken, mint a személyek, az áruk, a szolgáltatások és a tőke szabad áramlása, az esélyegyenlőség, a fogyasztóvédelem, a környezetvédelem, a kutatás-fejlesztés vagy éppen az uniós intézmények átláthatóságának elősegítése. Emellett az EP-nek továbbra is kulcsszerepe van az Európai Bizottság beiktatásában és ellenőrzésében, a költségvetés elfogadásában, illetve a nemzetközi szerződések, társulások, csatlakozások jóváhagyásában, sőt kezdeményezési jogkört is élvez (felkérheti a bizottságot új javaslatok előterjesztésére). Az EP politikai jogosultságai ugyanakkor még korlátozottak olyan érzékeny kérdésekben, mint a közös kül- és biztonságpolitika, s csupán gyenge konzultációs szerepe van egy sor fontos területen (pl. adózás, mezőgazdaság, versenypolitika, bűnüldözési együttműködés).

Választópolgárként az Európai Parlamentre tehát úgy kell tekintenünk, mint olyan intézményre, amelyik meghatározó szerepet játszik a bennünket is érintő uniós döntések meghozatalában, és amelynek hatáskörei az elmúlt időszakban dinamikusan nőttek – sőt, ez a hatáskörbővülés az elfogadás előtt álló *Európai alkotmányos szerződés*ben is tetten érhető (az alkotmányos szerződés magát az együtdöntési

☎ 224-6760; 📠 224-6765
✉ vki@vki.hu
www.vki.hu

Magyar Tudományos Akadémia
Világgazdasági Kutatóintézet
1014 Budapest, Országház u. 30.

eljárást sokatmondóan át is nevezi rendes törvényhozó eljárássá).

Immár a magyar választópolgárokon is múlik, hogy az EU egyetlen közvetlenül megválasztott testületének legitimációját növeljük azzal, hogy minél többen járulunk a szavazóurnákhoz. A 732 tagú EP-ben helyet foglaló 24 magyar képviselő majd a megfelelő európai parlamenti politikai frakcióba fog betagozódni, illetve szaktudása alapján dolgozik majd a különböző bizottságokban. Nem szabad ugyanakkor szem elől téveszteniük, hogy az Európai Parlamentben nincs kormánypárt és ellenzék, sőt, valójában a legkülönbözőbb politikai csoportosulások összefogása kell ahhoz, hogy az EP egységes álláspontot tudjon képviselni a bizottsággal és a tanáccsal szemben. Ezért minden EU-állampolgár számára a legfontosabb elvárás a mindenkor EP-képviselőkkel szemben, hogy legyenek képesek az őket megbízó választópolgárok érdekeinek és az európai érdekek összehangolására, valamint a frakciókon is átívelő hatékony kooperációra.

Somai Miklós:

Kohézió, de hogyan?

Elhangzott *Az Európai Unió kapujában – perspektívák és elvárások* c. konferencián, 2004. április 17-én a Parlamentben.

Hölgyeim és Uraim! Tisztelt hallgatóság!

Ez az előadás kissé formabontó lesz, illetve rendhagyónak tekinthető, amennyiben nem egy konkrét kutatási projekt eredményeit szeretném ismertetni. Ehelyett inkább arra vállalkozom, hogy az utóbbi egy-másfél évben végzett kutatómunkámból a konferencia témájához kapcsolódóan levonható tanulságokat összegezzem.

Mi is a konferencia témája? Az EU kapujában. Mi a mai vitanap témája? Kohézió és konvergencia. Nos, meg kell állapítanunk, hogy a „kohézió és konvergencia” értelmezésében elég sablonos elképzelés él a hazai közélet szereplőinek, de még az Európai Unióval foglalkozó szakértők egyikének-másikának a tudatában is. Ennek a sablonos elképzelésnek a lényege abban ragadható meg, hogy – integrációnk révén – az EU különböző kohéziós és strukturális alapjai Magyarország számára is megnyílnak, felpörögnek a beruházások, s ezáltal egye-

nes út vezet az általános gazdasági modernizációhoz. Ez a felfogás tehát a kohéziót és a konvergenciát *európai léptékben* értelmezi. Valahogy úgy, mintha EU-tagságunk egyben valamiféle garanciát jelentene arra nézve, hogy a gazdasági fejlettséget tekintve gyorsított ütemben fogunk felzárkózni az európai átlaghoz.

Nem áll szándékomban lehűteni ezeket a reményeket, hiszen – nettó költségvetési pozíciókat tekintve –, papíron valóban nyerünk a csatlakozással. A kérdés csupán az, hogy mennyit, és ez a „mennyi” milyen arányban lesz modernizációs szükségleteinkkel.

Emlékeztetni szeretném a tisztelt hallgatóságot arra, hogy agrár-csatlakozásunk kapcsán hasonló remények éltek, és tartották is magukat egészen 2002 elejéig. Pedig már 1994/95 óta tudni lehetett, hogy az unió nem készül egyenrangú tagként befogadni a keleti bővüléssel bekerülő országokat. A végeredmény, az hogy a közös agrárpolitikai támogatások háromnegyedét kitevő ún. közvetlen kifizetéseket csak tízéves átmenet után kapjuk meg teljes egészében. Az EU a kérdésben gyakorlatilag odáig ment el, hogy hozzájárult a közös agrárpolitika – mindaddig tabuként kezelt – ideiglenes, s csupán az újonnan belépő országokra érvényes renacionalizálásáig, amennyiben ezen országok tíz éven át saját nemzeti költségvetésükből egészíthetik ki a jövedelempótló támogatásokat.

Mindez természetesen nem a véletlen műve. Az események ilyenén alakulásában szerepet játszott mindaz, ami a rendszerváltozás óta a keleti tömb országokban lezajlott. A mezőgazdaságot tekintve azt látjuk, hogy egy sor országban olyan fokú dezorganizáció és dezintegráció ment végbe, amelynek következtében az agrártermelés volumene, színvonala és biztonsága meg sem közelíti a húsz évvel ezelőtti mértéket. Az unió szakértőiben és döntéshozóiban a térség agrárszektoráról az ún. „feneketlen hordó” képe sejlett fel, amelybe hiába „öntenek” támogatást, nem lesz tőle hatékonyabb. Ráadásul egyes tagjelöltek – köztük Magyarország – tárgyalási álláspontjuk kialakításakor elkövették azt a hibát, hogy taktikai megfontolásból nem agrár-gazdaságuk valódi helyzetéből kiindulva fogalmazták meg igényeiket, hanem az 1980-as évek végi termelést vették alapul. Ezáltal a nyugat-európai közvéleményben a keleti bővüléssel kapcsolatban megerősödött az a felfogás, mely szerint a kelet-európai tagjelöltek – miközben a rendszerváltás óta eltelt bő évtizednyi időben szinte semmit sem voltak hajlandók áldozni saját mezőgazdaságukra – a nyugat-európai adófizetők pénzéből szeretnék mo-

dernizálni termelési kapacitásaikat. Következésképpen, a támogatások százszázalékos megadásával járó politikai felelősséget egyetlen nyugat-európai kormány sem vállalhatta.

Természetesen nem állítom, hogy az agrárcsatlakozási forgatókönyv teljes egészében a tagjelöltek hibái miatt alakult úgy, ahogyan alakult. Azt azonban ki merem jelenteni, hogy a tagjelöltek agrárpolitikája az ellenérdekelt nyugat-európai agrárlobby kezére játszott, amennyiben egyrészt nem teljes jogú tagként csatlakozunk, másrészt a belépő országokat inkább meghódítandó piacnak, semmint mezőgazdasági alapanyag-ellátó térségeknek tekintik. Mindennek az elkövetkező években messze ható gazdasági és társadalmi következményei lesznek, amire a magyar vidék egyáltalán nem készült fel.

Aki úgy véli, hogy EU-tagként már nem lesz többé szükségünk nemzeti agrárstratégiára, agrárpolitikára, illetve általában vidékpolitikára, súlyosan téved. Az uniós szabályozásnak megfelelő nemzeti agrár- és vidékfejlesztési támogatásokkal a kívánt irányba orientálhatjuk a termelőket, illetve alternatívát mutathatunk a szektorból kikerülőknél. És bár a termelésre vagy az árakra közvetlenül ható szubvenciók nyújtására nem lesz módunk, a pénz – bármilyen címen adják is azt – végeredményben ugyanazokba a zsebekbe kerül.

Teljes jogú agrárcsatlakozásunk tehát tíz évet késsik. Mi a helyzet a strukturális és kohéziós támogatásokkal? A dolognak megint két oldala van: egyrészt mit tesz az EU, azaz mennyi pénzt kíván áldozni az új tagországok felzárkóztatására, másrészt mit teszünk mi magunk a társadalmi-gazdasági kohézió ügyében.

Lássuk előbb az uniót! Amennyiben feltételezzük, hogy a várakozásoknak megfelelően Magyarország – az új tagok többségéhez hasonlóan – a közös költségvetés nettó kedvezményezettje lesz, a másik oldalon nyilván arra lesz szükség, hogy egy sor, az átlagnál fejlettebb ország nettó befizető legyen. Az uniós költségvetésnek már ma is vannak hagyományos finanszírozói (D, UK, NL, S, A), a bővülés közeledtével, illetve kiteljesedésével pedig a jelenlegi tagok közül további országok válnak jelentős nettó befizetővé (pl. Franciaország). Ez a csoport ma elképzelhetetlennek tartja, hogy a keleti bővülés kapcsán további nagyarányú egyenlegromlást szenvedjen el. Mivel a közös kiadások szerkezetéről szóló döntéseket nem áll módjukban megakadályozni, a közös forrásokról azonban egyhangú döntés szükséges, egyenlegük romlását csak úgy tudják megakadályozni, ha a költségvetés bevételei olda-

lának gátat vetve, mérséklék saját befizetési kötelezettségeiket. Ezért a központosítás ügyében a saját források felső határát az uniós GNI egy százalékában húznák meg.

Az EU oldaláról tehát nem várható, hogy a jelenleginél lényegesen több költségvetési pénzt költene kohéziós célokra. Igaz, a források egyes tagországok közötti elosztása változhat, csak hogy a strukturális és kohéziós alapok jelenlegi kedvezményezettjei – és itt nem csupán a legfejletlenebb tagokra, de a fejlett tagok fejletlen régióira (pl. kelet-német tartományok, *Mezzogiorno*) is gondolnunk kell – nyilván minden követ megmozgatnak annak érdekében, hogy a *phasing out* időszak minél inkább fájdalommentes, illetve minél hosszabb legyen. Ez a másik oldalon azt jelenti, hogy az új tagok esetében, a strukturális kiadások felfutása is lassúbb lesz.

Végül azzal sem árt tisztában lenni, hogy az EU-alapokból származó pénzt általában olyan projektekhez nyújtják (tranzitútvonalak, *schengeni* határ kiépítése, a jelen fejlettségi szint mellett túlzottan tűnő állategészségügyi, állatjóléti intézkedések stb.), amik általános uniós érdekeket testesítenek meg. Ráadásul ezt a támogatást ki kell egészíteni a nemzeti költségvetésből, vagyis ennyivel kevesebb pénz jut majd tisztán nemzeti vagy helyi érdekű beruházásokra.

Ezek után lássuk, mit tettünk, illetve tehetünk mi a magunk részéről a kohézió ügyében! A rendszerváltás óta eltelt időben a társadalmi és gazdasági kohézió, a társadalmi szolidaritás és összefogás tereén talán még a mezőgazdaságban tapasztaltnál is nagyobb és messzebb ható rombolásnak vagyunk tanúi. Ha lehet, ezen a tereén még nagyobb a dezorganizáció és a dezintegráció. Egy viszonylag homogén társadalom hihetetlenül rövid idő alatt vált ketté: az egyik oldalon a rendszerváltás nyerteseit találjuk, a másik oldalon a többieket, a lemaradókat, illetve a teljesen reménytelen helyzetűeket. Nincs nyugati értelemben vett középosztály. Ha a mezőgazdaságra igaz, hogy EU-csatlakozásunk után sem lesz meg nemzeti stratégia nélkül, akkor ez százszorosan igaz a strukturális és kohéziós politikákra.

Egyelőre Nyugatról úgy látszik, hogy mi magunk semmit sem teszünk a régiók közötti fejlettségbeli vagy az emberek közötti vagyoni különbségek növekedésének megállításáért. Ameddig ez így lesz, a fejlett tagországokból érkező segítség sem lehet hatásos.

* * * * *

ESEMÉNYEK

2004. május 26. és 29. között az akadémiai kapcsolatok bővítése jegyében az MTA VKI képviseletében Bakács András, Inotai András, Novák Tamás, Szalavetz Andrea, Szemplér Tamás és Túry Gábor vett részt a Szófiában megrendezett bolgár–magyar szimpóziumon.

A VKI kutatóit bolgár részről a Bolgár Tudományos Akadémia Közgazdaságtudományi Kutatóintézete és a szófiai Gazdaságpolitikai Intézet fogadta. A tanácskozás fő témáit a magyar EU-tagság tapasztalatai és a bolgár európai uniós felkészülés tanulságai adták. Megvitatták a működőtőkebefektetések alakulását a kelet-közép-európai térségben, illetve a délkelet-európai régióban. A konferencián elhangzott előadásokból tanulmánykötet készül, amelyet a bolgár fél fog kiadni.

2004. június 2-án a VKI kutatói, Szanyi Miklós és Dezséri Kálmán szakmai megbeszélésen fogadták Tim Harcourt-ot, aki az Ausztrál Kereskedelmi Kirendeltség (Austrade) megbízásából járt Budapesten. Az ausztrál exportot támogatni hivatott iroda az EU-csatlakozás után nagyobb figyelmet szán térségünknek, így vezető közgazdász újságíróját, Tim Harcourt-ot kérte fel, hogy európai útja egyik állomásaként Budapesten is tájékozódjon a kereskedelmi, befektetői kapcsolatok bővítésének lehetőségeiről az új EU-tagországban, Magyarországon.

2004. június 2. és 9. között négytagú kubai delegáció járt intézetünkben. A vendégek egyhetes szakmai programjának középpontjában a rendszerváltás és a magyar átmenet, valamint az azóta eltelt időszak legfontosabb gazdasági eseményei, változásai álltak. Érdeklődésüknek megfelelően beszélgetéseket folytattak neves magyar közgazdászokkal, üzletemberekkel, kutatókkal. Előadások révén áttekintést kaptak az utolsó 15-20 év magyar gazdaságtörténetéről, az országban lezajlott gazdasági, politikai és társadalmi változásokról és azok következményeiről, magyar, európai és világgazdasági szempontból is. Ugyancsak előadásokat hallgattak meg Magyarország stratégiai elképzeléseiről és jövőbeni feladatairól a sikeres EU-tagság érdekében.

2004. június 8-án Kiss Judit, a VKI kutatási igazgatója sikeresen megvédte az Akadémián *A magyar mezőgazdaság világgazdasági mozgástere* című nagydoktori értekezését. Gratulálunk!

ÚJDONSÁGAINK

Vélemények, Kommentárok, Információk

No.81 Bakács András, Túry Gábor, Wisniewski Anna: Közép-kelet-európai körkép az EU-tagság kezdetén

No.82 Farkas Péter: Európai gazdasági csúcs Varsovában

Műhelytanulmányok

No.58 Inotai András – Veress József: Hogyan lehetünk sikeres tagjai az Európai Uniónak?

Amennyiben felkeltettük érdeklődését kiadványaink iránt, forduljon intézetünk munkatársához:

Varga Istvánné

telefon: 224-6707, fax: 224-6766

e-mail: vgyorgyi@vki.hu

illetve publikációink megtalálhatók, letölthetők a www.vki.hu weboldalon

